

Sygn. akt II CSK 296/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Anna Wasiak

w sprawie z powództwa INDESIT Company Polska -
Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
przeciwko Ewie S. i Leszkowi S.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 18 stycznia 2012 r.,
skargi kasacyjnej pozwanych
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 21 grudnia 2010 r.,

- 1) oddała skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od pozwanych solidarnie na rzecz strony powodowej kwotę 2700 zł (dwa tysiące siedemset) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Strona powodowa wносиła o wydanie w postępowaniu nakazowym na podstawie art. 485 § 2 k.p.c. nakazu zapłaty przez pozwanych na jej rzecz kwoty 119 767,72 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 grudnia 2009 r. i kosztami procesu w oparciu o weksel własny a także na podstawie art. 485 § 1 pkt.3 wobec uznania przez pozwanych długu na piśmie. W dniu 12 stycznia 2010 r. w sprawie I Nc 153/09 został wydany nakaz zapłaty zgodny z żądaniem. Po rozpoznaniu zarzutów pozwanych Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 12 sierpnia 2010 r. utrzymał w mocy powyższy nakaz zapłaty a zaskarżonym wyrokiem z dnia 21 grudnia 2010 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanych od tego wyroku.

Sądy ustaliły między innymi, że strona powodowa rozpoczęła w 2006 r. współpracę ze spółką z o.o. L., w której udziały po 50% posiadali pozwani. Spółka ta wręczyła stronie powodowej weksel własny in blanco podpisany przez prezesa pozwanego Leszka S. oraz przez pozwanych Leszka S. i Ewę S. jako poręczycieli. W dniu 21 marca 2006 r. sporządzona została deklaracja wekslowa określająca powoda jako remitenta a spółkę L. jako wystawcę, który upoważnił nieodwołalnie i bezwarunkowo powoda do wypełnienia weksla w każdym czasie i skierowania go do zapłaty bez protestu, w razie opóźnienia w zapłacie przez spółkę L. na rzecz powoda należności za dostarczony sprzęt gospodarstwa domowego, sumą wekslową równą kwocie aktualnego zadłużenia wraz z należnymi odsetkami i kosztami dochodzenia należności. Za przedmiotowy weksel osobiście poręczyli pozwani.

Pozwani liczyli, że dodatkowym zabezpieczeniem transakcji będzie ich ubezpieczenie, jednak w tym zakresie strony nie doszły do porozumienia.

Postanowieniem z dnia 17 lipca 2009 r. ogłoszono upadłość spółki L. z możliwością zawarcia układu, pozostawiając upadłemu zarząd majątkiem.

W dniu 16 listopada 2009 r. pełnomocnik powoda zawiadomił spółkę L. i pozwanych o wypełnieniu weksla oraz wezwał do jego wykupu. Stwierdził, że wysokość zadłużenia wynosi 117 732,47 zł z tytułu faktur i 2 035,25 zł z tytułu odsetek i podał daty wymagalności poszczególnych kwot oraz wskazał, że weksel wypełniono na kwotę 119 767,72 zł stanowiącą sumę tych należności. Wskazał też

miejsce i datę przedstawienia weksla do zapłaty: 24 listopada 2009 r. określając ten termin jako termin płatności weksla.

W dniu 24 listopada 2009 r. doszło do spotkania stron, w czasie którego pozwany, działając także w imieniu pozwanej, uznał na piśmie dług z tytułu poręczenia wekslowego na wskazaną kwotę i złożył propozycję sposobu jego spłaty. W dniu 27 listopada 2009 r. powód wysłał do pozwanych ostateczne przedsądowe wezwanie do zapłaty.

Sąd Okręgowy stwierdził, że w świetle art. 485 § 2 k.p.c. istniały podstawy do wydania nakazu zapłaty w oparciu o wypełniony przez stronę powodową weksel własny, który uznał za ważny nie uwzględniając zgłoszonego przez pozwanych zarzutu formalnego nieważności weksla z powodu nie podania roku we wskazanej na wekslu dacie jego wystawienia oznaczonej jako „16 listopada”. Sąd Okręgowy stwierdził, że okoliczności sprawy, a w szczególności pisma wzywające do zapłaty i wyznaczające termin do wykupu weksla oraz spotkanie w dniu 24 listopada 2009 r., jednoznacznie potwierdzają, że weksel został wypełniony przed datą wskazaną, jako data płatności, to jest w dniu 16 listopada 2009 r.

Nie uwzględnił też pozostałych zarzutów pozwanych: braku protestu i nie przedstawienie weksla do zapłaty, wypełnienia weksla niezgodnie z deklaracją w zakresie daty wystawienia i klauzuli „bez protestu” oraz zarzutów ze stosunku podstawowego (nie podjęcia próby wyegzekwowania należności od wystawcy i braku ubezpieczenia).

Sąd Okręgowy stwierdził też, że strona powodowa była również uprawniona do żądania wydania nakazu zapłaty w trybie postępowania nakazowego z uznania – na podstawie art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c., bowiem w pozwie niezależnie od wskazania weksla, jako podstawy dochodzenia należności w trybie nakazowym, wskazała też na uznanie długu, jako na określoną w art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. odrębną podstawę żądania wydania nakazu zapłaty a pozwani w tym zakresie nie zgłosili żadnych zarzutów ani dowodów.

Sąd Apelacyjny oddalając apelację pozwanych, podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że weksel nie zawierający roku w dacie wystawienia jest ważny jeżeli można tę sprawę łatwo wyjaśnić na podstawie okoliczności towarzyszących. Stwierdził, że choć zgodnie z art. 101 pkt 6 w zw. z art. 102 pr. weksl. brak daty

wystawienia unieważnia weksel, to jednak, gdy data wystawienia nie zawiera jedynie roku możliwe jest w drodze wykładni wyjaśnienie tej niedokładności, jeżeli rok wystawienia nie budzi wątpliwości w świetle okoliczności towarzyszących.

Sąd Apelacyjny uznał, że w rozpoznawanej sprawie można bez żadnych wątpliwości na podstawie okoliczności towarzyszących wyjaśnić, że rokiem wystawienia (wypełnienia) weksla jest rok 2006, co wynika jednoznacznie z daty zawiadomienia o wypełnieniu weksla oraz daty wezwania do jego wykupu a także z daty pieczęci pocztowej stanowiącej dowód nadania pisma na poczcie.

Uznał także za nieuzasadnione pozostałe zarzuty apelacyjne odnoszące się do zawarcia w wekslu klauzuli bez protestu, nie przedstawienia weksla pozwanym, wypełnienia weksla niezgodnie z deklaracją, naruszenia art. 233 k.p.c. oraz zarzuty dotyczące działania pozwanych w przekonaniu o istnieniu dodatkowego zabezpieczenia długu wystawcy w postaci ubezpieczenia wiarygodności powoda oraz powstania ich odpowiedzialności wekslowej dopiero w momencie, gdy nie będzie możliwe wyegzekwowanie należności od wystawcy weksla. Co do dwóch ostatnich zarzutów wskazał, że pozwani jako poręczyciele wekslowi nie mogą bronić się tego rodzaju zarzutami, choć nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji, że w sprawie ma zastosowanie art. 17 pr. weksl. W konsekwencji za nieuzasadniony uznał zarzut niedopuszczalności wydania w okolicznościach sprawy na podstawie weksla nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach pozwani w ramach pierwszej podstawy zarzucili błędną wykładnię art. 101 pkt 6 w zw. z art. 102 (analogicznie art. 1 pkt 7 w zw. z art. 2) pr. weksl. przez przyjęcie, że formalny brak weksla w postaci nie podania roku w dacie jego wystawienia może być usunięty na podstawie okoliczności towarzyszących, nie objętych treścią weksla; niezastosowanie art. 101 pkt 5 w zw. z art. 102 (analogicznie art. 1 pkt 6 w zw. z art. 2) pr. weksl. w wyniku błędnej wykładni art. 101 pkt 6 w zw. z art. 102 (analogicznie art. 1 pkt 7 w zw. z art. 2) pr. weksl. przez przyjęcie, że weksel nie określający daty wystawienia, zawiera oznaczenie osoby remitenta; niezastosowanie art. 32 zd. 2 w zw. z art. 103 (analogicznie art. 32) pr. weksl. na skutek błędnej wykładni art. 101 pkt 6 w zw. z art. 102 (analogicznie art. 1 pkt 7)

pr. weksl. przez przyjęcie ważności zobowiązania poręczycieli wekslowych, mimo braku daty wystawienia weksla.

W ramach drugiej podstawy zarzucili naruszenie art. 385 w zw. z art. 485 § 2 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c. przez oddalenie uzasadnionej apelacji pozwanych na skutek błędnego uznania za bezzasadny zarzutu niedopuszczalności wydania nakazu zapłaty na podstawie weksla nie zawierającego daty wystawienia.

Pozwani zgłosili też zarzuty jedynie na wypadek uznania spornego weksla za ważny:

- naruszenia prawa materialnego: art. 65 k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że zapis w deklaracji wekslowej upoważniał stronę powodową do wpisania w wekslu klauzuli bez protestu; art. 44 w zw. z art. 38 pr. weksl., art. 53 w zw. z art. 103 (analogicznie art. 44 w zw. z art. 38, art. 53) pr. weksl. przez ich niezastosowanie na skutek błędnej wykładni art. 65 k.c., mimo podstaw do przyjęcia, że weksel nie mógł być zaopatrzony w klauzulę bez protest i powód winien był dokonać protestu; art. 38 w zw. z art. 42, art. 46 i art. 53 w zw. z art. 103 (analogicznie art. 38 w zw. z art. 42, art. 46 i art. 53) pr. weksl. przez błędną wykładnię w wyniku przyjęcia, że samo umożliwienie obejrzenia weksla dłużnikowi wekslowemu stanowi przedstawienie weksla do zapłaty;
- naruszenie przepisów postępowania: art. 386 § 4 k.p.c. przez jego nie zastosowanie i nie uchylene zaskarżonego wyroku oraz nie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, mimo nie rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy przez nie rozpoznanie zarzutów osobistych pozwanych oraz zarzutów ze stosunku poręczenia w wyniku bezzasadnego przyjęcia przez ten Sąd, że w sprawie mają zastosowanie art. 17 i art. 103 pr. weksl.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie bezsporne jest, że nie uczestnicząca w procesie spółka L., której jedynymi udziałowcami byli pozwani, wystawiła weksel własny in blanco a pozwani podpisali ten weksel jako poręczyciele; do weksla sporządzona

została deklaracja wekslowa. Weksel wypełniła strona powodowa wpisując kwotę należności spółki L. za dostarczone jej przez stronę powodową towary.

Weksel ten jest więc wekslem własnym, do którego mają zastosowanie przepisy art. 101-104 pr. weksl. W art. 101 określone są wymagania formalne weksla własnego, zaś zgodnie z art. 102 nie będzie uważany za weksel własny dokument, któremu brak jednej z cech wskazanych w art. 101, wyjąwszy przypadki określone w art. 102 pr. weksl. Oznacza to, że co do zasady, dokument, któremu brak choćby jednej z cech określonych w art. 101 nie jest wekslem, a więc nie mają do niego zastosowania zasady odpowiedzialności wekslowej przewidziane w pr. weksl. Jedynie braki formalne weksla wskazane w art. 102 ust. 2 (brak terminu płatności weksla), ust.3 (brak miejsca płatności weksla) i ust.3 (brak miejsca wystawienia weksla) nie powodują nieważności weksla jeżeli można zastosować przewidziane w tym przepisie niewzruszalne domniemania prawne pozwalające na uzupełnienie tych braków.

Zgodnie z art. 101 pkt 6 pr. weksl. weksel własny musi zawierać między innymi oznaczenie daty i miejsca wystawienia weksla. Brak daty wystawienia weksla nie został objęty art. 102 pr. weksl., a zatem nie może być usunięty w drodze domniemań prawnych i powoduje nieważność weksla. Jest to uzasadnione tym, że data wystawienia weksla ma decydujące znaczenie dla oceny zdolności wekslowej wierzyciela i dłużnika wekslowego, ustalenia prawa właściwego przy zmianie przepisów prawa wekslowego (art. 109 pr. weksl.) oraz dla określenia początku biegu licznych terminów wskazanych w pr. weksl.

Data wystawienia weksla powinna zawierać oznaczenie dnia, miesiąca i roku. Brak jednego z tych elementów, w tym roku wystawienia, powoduje, że należy uznać, iż data wystawienia weksla nie została wskazana, a zatem weksel jest nieważny, chyba że możliwe okaże się usunięcie tego braku w drodze wykładni weksla. W literaturze i orzecznictwie przyjmuje się, że usunięcie braków formalnych weksla w drodze wykładni nie jest wykluczone jednakże, z uwagi na szczególny rygorizm odpowiedzialności wekslowej i formalizm prawa wekslowego, uzasadniony koniecznością zapewnienia szybkiego i bezpiecznego obrotu wekslami, zakres wykładni weksla jest znacznie zawężony i ogranicza się do wykładni obiektywnej, dokonywanej wyłącznie na podstawie tekstu weksla. Jak

wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 kwietnia 1993 r. III CZP 7/93 (OSNCP 1993/12/199) oraz w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 29 czerwca 1995 r. III CZP 66/95 (OSNC 1995/12/168) formalny charakter weksla wprawdzie nie wyłącza możliwości wykładni, czyli ustalenia jego właściwej treści, jednak wyjaśnienia tego można dokonać tylko na podstawie tekstu weksla, gdyż ze względu na obiegowość weksli i konieczność zapewnienia ochrony nabywcy, dla ustalenia treści zobowiązania wekslowego miarodajna może być tylko treść oświadczenia woli zawarta w dokumencie wekslowym. Dokonana w oparciu o tekst weksla wykładnia może zmierzać do uściślenia znaczenia poszczególnych zwrotów, usunięcia oczywistych pomyłek oraz błędów językowych, gramatycznych itp. We wskazanej uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 29 czerwca 1995 r. Sąd Najwyższy podkreślił, że dotyczy to także sytuacji, gdy nie doszło do przeniesienia praw z weksla i wierzytelności wekslowej dochodzi remitent jako jedyny wierzyciel. Choć w takim wypadku odpada wzgląd na bezpieczeństwo obrotu wekslowego, jednak także trzeba odrzucić możliwość odwołania się w procesie wykładni do rzeczywistej woli podmiotów zobowiązania wekslowego, a więc do okoliczności nie wynikających z tekstu weksla z uwagi na formalny charakter tego zobowiązania. Jest ono bowiem ucieleśnione w dokumencie jakim jest weksel, nie istnieje poza jego treścią i nie traci swojego abstrakcyjnego charakteru tylko dlatego, że weksel nie został puszczony w obieg.

W uchwale z dnia 8 września 1995 r. III CZP 105/95 (OSNC 1995/12/174) Sąd Najwyższy stwierdził, że brak oznaczenia waluty, w jakiej wyrażono sumę wekslową powoduje, iż dokument nie jest wekslem. Wskazał, że „oznaczenie sumy pieniężnej” w rozumieniu art. 101 pkt.2 pr. weksl. wymaga wpisania na wekslu zarówno kwoty jak i waluty, bez czego „oznaczenie sumy pieniężnej” nie byłoby kompletne. Stwierdził, że choć dopuszczalne jest usunięcie takiej niejasności czy braku weksla przy pomocy wykładni, to jedynie wykładni dokonanej wyłącznie w oparciu o tekst weksla, a nie w oparciu o okoliczności towarzyszące wystawieniu weksla, gdyż z okoliczności towarzyszących, znajdujących się poza tekstem samego weksla, nie można wnioskować o jego treści i uzupełniać w ten sposób brakujący, istotny element weksla.

Wszystkie powyższe zasady należy odnieść także do braku weksla, którym jest nie oznaczenie roku w dacie wystawienia weksla. Wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego, braku tego nie można usunąć na podstawie okoliczności towarzyszących wystawieniu weksla, nie wynikających z jego treści. W literaturze został wprawdzie wyrażony pogląd, że weksel nie zawierający roku w dacie wystawienia będzie ważny jeżeli sprawę tę można łatwo wyjaśnić na podstawie okoliczności towarzyszących, jednak nie zawierał on szerszego uzasadnienia i nie został już podtrzymany w późniejszych wydaniach tej publikacji. Należy go zatem uznać za jednostkowy i odbiegający od jednolitego stanowiska doktryny w tym przedmiocie stwierdzającego, że jeżeli data wystawienia weksla nie zawiera roku wystawienia, a tylko dzień i miesiąc, weksel jest nieważny. Można jedynie uznać taki weksel w tej części za weksel niezupełny (in blanco), który może być uzupełniony przez wpisanie roku, jednak najpóźniej do chwili dochodzenia praw z weksla w postępowaniu sądowym, a więc przed wydaniem na jego podstawie nakazu zapłaty. Jeżeli nie został uzupełniony w ten sposób trzeba uznać, że nie wskazanie roku w dacie wystawienia weksla jest brakiem formalnym, który nie może być usunięty w oparciu o okoliczności towarzyszące wystawieniu, nie wynikające z tekstu weksla.

Na marginesie jedynie można zauważyć, że w rozpoznawanej sprawie Sądy obu instancji, na podstawie tych samych okoliczności towarzyszących wystawieniu weksla (daty zawiadomienia o wypełnieniu weksla i daty wezwania do jego wykupu) wskazały w uzasadnieniach swoich wyroków dwie różne daty wystawienia przedmiotowego weksla: Sąd Okręgowy – 2009 r., a Sąd Apelacyjny – 2006 r. Być może ta druga data jest tylko oczywistą omyłką pisarską, jednak fakt jej nie usunięcia w sprawie gdzie właśnie ta okoliczność była przedmiotem najistotniejszego sporu co do możliwości ustalania brakującego roku w dacie wystawienia weksla na podstawie okoliczności towarzyszących, najdobitniej świadczy o niedopuszczalności uzupełniania braków formalnych weksla w ten sposób.

Ponieważ przedmiotowy weksel nie zawiera w tekście żadnych wskazówek, na podstawie których można byłoby wywieść z jego tekstu rok wystawienia weksla, należało uznać weksel ten za nieważny.

Słusznie zatem skarżący zarzucili naruszenia art. 101 pkt 6 w zw. z art. 102 pr. weksl. oraz art. 32 zd.2 w zw. z art. 103 pr. weksl. i brak podstaw do ich odpowiedzialności jako poręczycieli wekslowych.

Zasadność powyższych zarzutów nie mogła jednak prowadzić do uwzględnienia skargi kasacyjnej. W przedmiotowej sprawie bowiem strona powodowa dochodziła roszczeń zarówno na podstawie weksla (art. 485 § 2 k.p.c.), jak i na podstawie uznania długu na piśmie przez pozwanych (art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c.) i Sąd pierwszej instancji utrzymując w mocy wydany nakaz zapłaty również uwzględnił obie te podstawy roszczenia wyraźnie wskazując w uzasadnieniu wyroku, że uwzględnienie powództwa uzasadnione było także uznaniem długu przez pozwanych i słusznie stwierdzając, że pozwani w tym przedmiocie nie zgłosili w sprawie żadnych zarzutów ani dowodów. Pozwani także w skardze kasacyjnej nie zgłosili żadnych zarzutów w tym przedmiocie, jak również nie zgłosili takich zarzutów procesowych, które odnosiłyby się do ewentualnych uchybień Sądu Apelacyjnego w tym zakresie (zarzutu naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. oraz art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.). Druga podstawa uwzględnienia powództwa (uznanie długu) nie została zatem zakwestionowana w toku całego procesu jak również nie podniesiono w stosunku do tej podstawy, ani rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji w tym przedmiocie, żadnych zarzutów w skardze kasacyjnej, co prowadzi do wniosku, że mimo odpadnięcia podstawy odpowiedzialności pozwanych jako poręczycieli wekslowych, wyrok ostatecznie odpowiada prawu, gdyż wydany został w oparciu także o drugą podstawę: uznania długu, która nie została zakwestionowana.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ in fine k.p.c. oddalił skargę kasacyjną i na podstawie art. 98 w zw. z art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego.